

Макаренко А. І., Резніченко А. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

У статті розкривається суть сучасних технологій навчання, орієнтованих на особистість школяра з метою створення умов для його самовираження і саморозвитку. Наводяться класифікації педагогічних технологій та їх коротка характеристика.

Ключові слова: технології навчання, дидактичні принципи, інформаційні технології (ІІТ) навчання.

Сучасні технології навчання орієнтовані на особистість школяра, створення умов для його самовираження й саморозвитку. Натомість, прагнення постійно оптимізувати навчальний процес з урахуванням особливостей постіндустріального (інформаційного) суспільства зумовлює потребу в нових технологіях навчання. Здійснення цього прагнення розширила педагогічну теорію і практику навчання за рахунок таких технологій, як особистісно орієнтована, групова навчальна діяльності школярів, розвиваюче навчання, формування творчої особистості, навчання як дослідження, модульно-рейтингове навчання та інші [5].

Педагогічна технологія являє собою набір процедур, які поновлюють професійну діяльність учителя й гарантують кінцевий запланований результат [5]. Тоді як, виховання самостійно мислячого, творчо працюючого підростаючого покоління стало метою сучасної вітчизняної школи. Зрозуміло, що реалізація даної мети можлива завдяки впровадженню педагогічних технологій.

Однією з сучасних спроб практичної реалізації ідеї розвивального навчання було проведено І. М. Дичківською через обґрунтування розвитку як провідного критерію оцінювання роботи школи, дослідно-експериментальне дослідження об'єктивних педагогічних закономірностей у співвідношенні навчання та розвитку [1]. Пізнання даних закономірностей розглядалось як крок до утвердження нової дидактичної системи. Вона мала забезпечити значно вищі, ніж масова педагогічна практика, результати навчання. Таким чином, було запропоновано на цій основі досягти оптимального рівня загального розвитку школярів. Основоположником даного напрямку дослідження був Леонід Володимирович Занков, який очолював лабораторію Науково-дослідного інституту теорії та історії педагогіки АПН СРСР. Він обґрунтував можливість застосування в педагогічних дослідженнях різних видів педагогічного експерименту, висунув і реалізував ідею включення у педагогічний експеримент психологічних методів вивчення загального розвитку учнів як засобу результативності педагогічних нововведень. Під його керівництвом у 50-60-ті роки ХХ ст. створено нову дидактичну концепцію початкового навчання, спрямовану на загальний розвиток дітей.

Згідно з цією концепцією загальний розвиток тлумачиться як розвиток здібностей учнів. Основними критеріями при визначенні його рівня були розвиток спостережливості, абстрактного мислення, практичних дій. Прагнучи сформувати дидактичну систему, яка забезпечила б найвищу ефективність навчання, що є передумовою загального розвитку учнів, Л. Занков обґрунтував основні дидактичні принципи розвивального навчання, суттєво відмінні від принципів традиційної дидактики (наочності, свідомості, систематичності тощо), спрямованих на успішне навчання, тобто засвоєння учнями знань, умінь, навичок [2].

Метою статті є обґрунтування характерних ознак сучасних технологій навчання та особливостей застосування у навчальному процесі.

Згідно з класифікацією основних технологій в навчанні, вирізняється *особистісно орієнтована технологія навчання*, яка сфокусована на особистість дитини. Метою

особистісно орієнтованого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги дитині в становленні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні [1].

І. Дичківська вказує на те, що особистісний підхід потребує вбачати в суб'єкті освітньої діяльності, неповторну унікальну особистість, постійно виявляти й підкреслювати її досягнення в цьому процесі, шляхетність почуттів та знахідок розуму, щоб кожен не тільки відчував особисто себе, кожен іншу людину, а й поважав іншу особистість, її індивідуальність та неповторність незалежно від того, наскільки вона здається зрозумілою для оточуючих [2].

Даний підхід окреслює особистісну позицію педагога в гуманістичному ставленні до дитини як до найвищої цінності, як до мети, а не як до засобу.

Особистісно зорієнтований навчально-виховний процес будується у формі співпраці вчителя з учнями за типом “дорослий-дорослий”. Тут дорослий і дитина потрапляють у рівноправну позицію: дитина отримує можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до вибору, тобто якості дорослого. Методи психолого-педагогічної підтримки діяльності школярів: заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, створення проблемних ситуацій, виконання творчих завдань [3, с. 538].

Головна мета *технології розвивального навчання* полягає у забезпеченні розвитку дитини, формуванні активного, самостійного, творчого мислення учня, поступового переходу до самостійного навчання. Структурною складовою даної технології є компонент, тобто, навчальне завдання, працюючи над яким учень має знати, для чого він виконує його, які дії необхідні для розв'язання, за яких умов можна виконувати, які засоби використовувати.

Нова система дидактичних принципів розвивального навчання зорієнтована на досягнення оптимального рівня загального розвитку школярів, що, безперечно, пов'язано із навчальною успішністю. Загалом, система розвивального навчання має за основу такі взаємопов'язані принципи: [2, с. 59].

1. *Принцип навчання на високому рівні складності.* Цей принцип є провідним у технології розвивального навчання і характеризується, на думку Л. Занкова, не тим, що перевищує “середню норму” складності, а насамперед тим, що розкриває духовні сили дитини, дає їм простір і спрямування. Йдеться про складність, пов'язану з пізнанням суті явищ, які вивчаються, залежностей між ними, із справжнім залученням дітей до цінностей науки й культури. Засвоєні знання, стаючи надбанням школяра, забезпечують перехід на вищий ступінь розвитку. Навчання на високому рівні складності супроводжується дотриманням відносної міри складності. Узагальнення отриманих знань являє собою більш високий рівень мислення.

2. *Принцип навчання швидким темпом.* Він органічно пов'язаний із попереднім і передбачає відмову від одноманітного повторення пройденого матеріалу. Суть його полягає в тому, щоб діти безперервно збагачували свій розум різноманітним змістом, який створює сприятливі умови для глибшого осмислення набутих знань. Однак, не варто вдаватися до поспішності в навчальній роботі і збільшувати кількість завдань для школярів. Дієвим у такому навчанні є застосування диференційованого (франц. *differentiation*, від лат. *differentia* – відмінність) підходу, за якими одні й ті самі теми програми сильні і слабкі учні вивчають з неоднаковою глибиною.

3. *Принцип провідної ролі теоретичних знань.* Він орієнтує на зосередження уваги не на всіх складностях, а на пов'язаних із теоретичним осмисленням явищ, виявленням їх внутрішніх суттєвих зв'язків. Головним у навчальному процесі є розмежування різних ознак об'єктів і явищ, що вивчаються. Здійснюється воно в межах принципу системності й цілісності, згідно з яким кожний елемент засвоюється у зв'язку з іншим і всередині певного цілого. У формуванні понять, способів мислення, діяльності домінує індуктивний

шлях, який передбачає перехід від спостереження одиничних фактів і явищ до встановлення загальних закономірностей, правил, законів. Особливу роль відіграє процес порівняння, яке дає змогу з'ясувати подібність і відмінність явищ і речей, диференціювати їх властивості, відношення. Значна увага при цьому приділяється розвитку аналізуючого спостереження, здатності до виокремлення різних аспектів і властивостей явищ, їх чіткому мовленнєвому вираженню.

4. *Принцип усвідомлення школярами процесу учіння.* Цей принцип впливає із загальноприйнятого дидактичного принципу свідомості і передбачає усвідомлення учнями способів дій і операцій, за допомогою яких відбувається процес учіння, що є передумовою розуміння навчального матеріалу, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, оволодіння мислинськими операціями (порівняння, синтез, узагальнення), а також позитивного ставлення школярів до навчальної праці. Тому навчальний процес має бути організований так, щоб учень з'ясував для себе розташування матеріалу, необхідність заучування певних його елементів.

5. *Принцип цілеспрямованої і систематичної роботи з розвитку всіх учнів.* Зосереджений він на подоланні неуспішності окремих учнів, посиленій увазі до їх загального психічного розвитку. Йдеться про виявлення і корекцію тих аспектів психічного розвитку, відставання яких було основною причиною неуспішності. За традиційної методики для подолання неуспішності слабких учнів використовують багато тренувальних вправ, однак це не сприяє розвитку дітей, а спричинює ще більше відставання, оскільки вони потребують систематичної роботи, спрямованої на їх розвиток. Експерименти Л. Занкова засвідчили, що цілеспрямована й систематична робота зумовлює зрушення у розвитку слабких учнів і кращі результати у засвоєнні знань і навичок. Зміст розвивального навчання зорієнтований на пізнання загальної картини світу засобами науки, літератури, інших видів мистецтва.

Орієнтація школи наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. на особистісно-розвивальну освіту оживила інтерес до цієї концепції. Але її глибинний смисл для багатьох дотепер залишається непізнаним і нерозкритим. Через те дидактичні її принципи враховуються частково і впроваджуються поверхово [3].

Технологія навчання як дослідження. Використання у навчанні дослідницьких прийомів та методів сприяє глибокому засвоєнню учнями знань, формуванню умінь, вихованню інтересу то діяльності. Сутність технології криється у забезпеченні освітньої підготовки учнів у процесі систематичних навчальних досліджень. Метою технології є набуття учнями досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності, об'єднання розвитку їх інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу, формування на цій основі активної, творчої особистості.

Для забезпечення успішної дослідницької діяльності в школі треба дотримуватись виконання таких умови:

1. Мета та завдання дослідження повинні органічно витікати з реально існуючих на практиці суперечностей та спрямовувати колектив на вирішення цих суперечностей (проблем).

2. Виконання дослідницьких функцій педагогами-практиками має опиратися на відповідне нормативно-правове забезпечення.

3. Вчителі повинні бути готовими до інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності.

4. Керівництво школи має виконувати менеджерські функції щодо організації та проведення наукового дослідження.

5. Наукове керівництво дослідженням повинні здійснювати кваліфіковані науково-педагогічні працівники, вчені-дослідники.

Нові інформаційні технології (НІТ) навчання. Інформатизація – один із головних напрямів сучасної науково-технічної революції. На її основі відбувається перехід до

інформативного розвитку суспільства. Інформатизація навчальних закладів України – важлива складова навчально-виховного процесу. Вона охоплює створення, впровадження і розвиток комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища.

Основною метою нових інформаційних технологій (НІТ) навчання є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства [4], підвищення якості освіти. Для впровадження потрібно комп'ютерне оснащення класів, комп'ютерна мережа, документація, плани та ін., засобом навчання є комп'ютер.

Під інформаційною технологією навчання розуміють таку модель навчально-виховного процесу, у якій мета досягається насамперед за рахунок найповнішого використання можливостей комп'ютерів та програмного забезпечення. У науковій літературі термін “нові інформаційні технології” визначається як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі та подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами [4].

Педагогічні завдання нових педагогічних технологій навчання: інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і дорослому власну траєкторію самоосвіти; системна інтеграція предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу учня, його здібностей до комунікативних дій; розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності та культури навчальної діяльності; формування інформаційної культури учнів; реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства (підготовка фахівців у галузі інформатики та обчислювальної техніки, підготовка користувача засобів нових інформаційних технологій).

Нові інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання. Натомість, учитель для досягнення дидактичної мети має можливість спроектувати навчальне середовище.

Висновки. Отже, вміння педагога застосовувати різні технології навчання дає йому змогу творчо підходити до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, обираючи в конкретних умовах технологію навчання, яка найкраще забезпечує засвоєння знань, формування умінь і навичок за мінімальних затрат зусиль і часу. Подальші наші наукові пошуки будуть спрямовані на опрацювання теоретичних основ впровадження педагогічних технологій, зокрема, технології формування творчої особистості та модульно-рейтингового навчання.

Використана література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Занков Л. В. Избранные педагогические труды. – 2-е изд., перераб. / Леонид Владимирович Занков. – М. : Дом педагогики, 1999. – 424 с.
3. Мойсеюк Н. С. Педагогіка [Книга] : навч. посібник / Неля Мойсеюк. – Вид. 5-е, доп. і перероб. – К., 2007. – 656 с.
4. Нові інформаційні технології в навчанні – [Електронний ресурс]. – 21.10.2009– Режим доступу: <http://pedagog.profi.org.ua/uk/node/2483>.
5. Нові технології навчання – [Електронний ресурс]. – 21.03.2010 – Режим доступу: <http://teacher.at.ua>

Макаренко А. И., Резниченко А. В. Новые педагогические технологии обучения.

В статье раскрывается суть современных технологий обучения, ориентированных на личность школьника с целью создания условий для его самовыражения и саморазвития. Приводятся классификации педагогических технологий и их краткая характеристика.

Ключевые слова: технологии обучения, дидактические принципы, информационные технологии обучения.

Makarenko A. I., Reznichenko A. V. New educational technology training.

The article reveals the essence of modern technology education focused on individual student to create the conditions for its expression and self-development. We give the classification of educational technologies and their brief characteristics.

Keywords: learning technologies, teaching principles, Information Technology training.

**Макаренко І. Є.
Криворізький державний педагогічний університет**

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті визначено сутність моніторингу якості процесу навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, а також виокремлено та проаналізовано систему принципів його організації.

Ключові слова: педагогічний моніторинг, процес навчання, система принципів.

Однією з найважливіших проблем організації процесу навчання у сучасній школі, його відповідності освітнім стандартам є створення системи відстеження результатів навчальної діяльності учнів на кожному з етапів навчання, у кожного школяра, з кожної дисципліни. На сучасному етапі у педагогічній практиці загальноосвітнього навчального закладу виникла необхідність використання більш об'єктивних способів оцінки результатів навчання. Для розв'язання означених проблем активно поряд з контрольньо-оцінювальними заходами застосовується система відстеження якості навчання, а саме моніторинг якості процесу навчання.

Порівняльні моніторингові дослідження збагачують дослідницький досвід, що є необхідним для вдосконалення системи оцінювання шкільної успішності, викривають причини, які впливають на розвиток дитини.

Моніторингові процедури оцінюють ступінь досягнення цілей, спрямованість та причини відхилень.

Концепції організації та здійснення педагогічного моніторингу досліджували такі вчені як О. Белкін, В. Зверева, В. Кальней, О. Матрос, Д. Полев, О. Орлов, С. Шишов та ін.

Метою статті є виокремлення системи принципів моніторингу якості процесу навчання як наукової основи його організації у загальноосвітньому навчальному закладі (ЗНЗ).

Для досягнення мети статті слід уточнити сутність поняття “моніторинг якості процесу навчання”. Проаналізувавши ряд джерел з проблеми педагогічного моніторингу в освіті, ми визначили, що моніторинг якості процесу навчання є частинним випадком моніторингу якості освіти.

Орієнтуючись на детальний аналіз таких понять як “моніторинг”, “процес навчання”, “якість”, ми уточнили сутність поняття “моніторинг якості процесу навчання”. Під “моніторингом якості процесу навчання” ми розуміємо “цілеспрямоване, науково-обгрунтоване, динамічне, безперервне, системно-організоване відстеження стану процесу навчання у будь-який момент часу, з метою виявлення його відповідності бажаному результату, що здійснюється у ході процесів збирання, опрацювання, систематизації, аналізу, оцінювання, інтерпретації моніторингової інформації та забезпечує прогнозування й коригування його розвитку”.